

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN LAUSUNTO 4/2010 vp

Valtioneuvoston selvitys komission tiedonannosta Eurooppa 2020 -strategiasta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 5 päivänä maaliskuuta 2010 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen komission tiedonannosta Eurooppa 2020 -strategiasta (E 6/2010 vp) sekä 12 päivänä maaliskuuta 2010 jatkokirjelmän 1. VNK 12.03.2010 samasta asiasta ympäristövaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- EU-erityisasiantuntija Merja Turunen, valtioneuvoston kanslia
- ylitarkastaja Merja Saarnilehto, ympäristöministeriö.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio julkisti tiedonantonsa Eurooppa 2020-strategiaksi 3.3.2010. Sen mukaan EU:n tulee nojata älykkääseen, kestäväan ja osallistavaan talouteen, jonka tuotos on korkea työllisyysaste, korkea tuottavuusaste sekä korkea sosiaalisen koheesion taso. Komissio esittää strategian prioriteeteiksi kolme toisiaan tukevaa teemaa:

- älykäs kasvu: osaaminen ja innovaatiot kasvun perustana
- kestävä kasvu: resurssitehokkaan, vihreämmän ja kilpailukykyisemmän talouden tukeminen
- osallistava kasvu: korkeaan työllisyyteen perustuvan talouden edistäminen lisäämällä sosiaalista ja alueellista koheesiota.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto yhtyy komission näkemykseen vahvan strategian välttämättömyydestä. Maailmanlaajuiset haasteet (talouskriisi, globalisaatio, ilmastonmuutos, väestön ikääntyminen) asettavat Euroopan kilpailutilanteeseen, joka edellyttää rakenteellisia muutoksia. Tarvitaan jäsenmaiden vahvaa poliittista sitoutumista ja konkreettisia toimia.

Tiedonannossa analysoidaan hyvin Euroopan rakenteellisia heikkouksia, kuten jälkeen jääminen tuottavuudessa ja työllisyydessä jo ennen talouskriisiä. Lisäksi tiedonannossa tuodaan esiin EU-talouksien tiiviin keskinäisen vuorovaikutuksen ja riippuvuuden merkitys sekä erityisesti kriisin paljastamat heikkoudet finanssi- ja rahapolitiikassa sekä pankkitoiminnan valvonnassa.

Valtioneuvosto on pääosin tyytyväinen komission tiedonantoon. Suomelle tärkeät asiat, kuten vahvemmat ja laajemmat sisämarkkinat,

mukaan lukien digitaaliset ja energiasisämarkkinat, talouspoliittisen koordinaation kehittäminen komission vankemman seurannan muodossa, vahva innovaatiopainotus sekä ulkoinen ulottuvuus, ovat tiedonannossa hyvin huomioitu. Valtioneuvosto on myös tyytyväinen koulutuksen merkityksen painotukseen tiedonannossa sekä sosiaalisen koheesion rooliin. Tiedonannon keskittyminen ainoastaan muutamaan prioriteettiin ja tavoitteeseen on positiivista. On tärkeää, että jatkotyössä strategia säilyy fokusoituna.

Valtioneuvosto voi hyväksyä asetetut prioriteetit. Prioriteetit ovat tietoon ja innovaatioihin perustuva älykäs kasvu, kestävä kasvu, jonka perusta on vihreä, resursseja tehokkaasti käyttävä kilpailukykyisempi talous, sekä korkeaan työllisyyteen nojaava osallistava kasvu, joka tuottaa sosiaalista ja alueellista yhtenäisyyttä.

Erityisen keskeinen eurooppalaiselle kasvulle ja työllisyydelle on tietoon ja innovaatioihin perustuva älykäs kasvu. Tuottavuusero suhteessa keskeisimpiin kilpailijoihin on välttämätöntä kuroa kiinni eurooppalaisen kilpailukykyyn varmistamiseksi. Strategian seurannassa on keskeistä kiinnittää huomiota erityisesti tuottavuuden kehittymiseen. Eurooppa voi luoda kestävä pohjan kilpailukyvyilleen ja sitä kautta eurooppalaiselle sosiaaliselle taloudelle ainoastaan olemalla edelläkävijä taidoissa, tiedoissa ja luovuudessa ja muuttamalla osaamisensa uusiksi tuotteiksi ja palveluiksi maailmanmarkkinoille.

Valtioneuvosto voi hyväksyä vuoteen 2020 mennessä saavutettaviksi asetetut määrälliset päätavoitteet.

Ensimmäinen tavoite 75 %:n työllisyysaste 20—64-vuotiaiden osalta on talouden tasapainon, kasvun sekä myös sosiaalisen osallisuuden perusedellytys. Tavoite on eurooppalaisella tasolla riittävän haastava mutta realistinen. Suomen nykytaso on n. 70 %.

Toisen tavoitteen mukaan 3 % EU:n BKT:stä tulisi sijoittaa tutkimukseen ja kehitykseen. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tutkimus- ja innovaatiotoiminnan tuloksellisuutta voidaan mitata ja seurata. Tässä mielessä valtioneuvosto tukee komission aietta kehittää jatkotyössä indikaattori, joka kuvaisi T&K- ja innovointi-intensiteettiä. Suomen nykytaso on n. 4 %.

Kolmas tavoite on 20/20/20 ilmastotavoitteiden saavuttaminen. Tähän tavoitteeseen on jo aikaisemmin EU:ssa sitouduttu, joten tavoite on selviö.

Neljännän tavoitteen mukaan koulunsa varhaisessa vaiheessa keskeyttäneiden osuus tulisi laskea alle 10 %:n, samoin vähintään 40 %:lla nuorista tulisi olla kolmannen asteen koulutus. Suomessa varhaisessa vaiheessa koulunsa keskeyttäneiden osuus on toisen asteen koulutuksen osalta 9,8 %. Perusasteen osalta keskeyttäneitä ei käytännössä ole juuri lainkaan. Nuorten kolmannen asteen koulutus on jo tällä hetkellä n. 48,5 %:n tasolla.

Viides tavoite on vähentää köyhyysrajan alapuolella elävien määrää 25 %, mikä nostaisi 20 miljoonaa ihmistä köyhyysrajan yläpuolelle. Toimista, joiden avulla tämä toteutetaan, voi olla jatkossa poliittisesti hankala sopia johtuen jäsenmaiden erilaisista järjestelmistä, mutta valtioneuvosto pitää hyvänä, että sosiaalisektorin yleistavoite asetetaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta tukee strategian prioriteetteja ja pitää hyvänä lähtökohtana sitä, että yksi prioriteeteista on kestävä kasvu, jonka osalta korostetaan resurssitehokkuutta ja ekologisen, puhtaan teknologian ja energian potentiaalia. Valiokunta kuitenkin korostaa tarvetta varmistaa ympäristö-

kysymysten kunnianhimoinen ja tehokas sisällyttäminen strategiaan kokonaisuutena. Kestävä kasvu on strategian kokonaisuudessa ilman selkeitä tavoitteita ja siten ilman sille kuuluvaa painoarvoa. Kilpailukyky ja kestävä kehitys ovat kuitenkin toisiaan tukevia tavoitteita. Valiokunta painottaa erityisesti, että kunnianhimoinen

ympäristöpolitiikka on nähtävä myös kasvun veturina. Tätä ei ole kuitenkaan otettu riittävästi strategian lähtökohdaksi, ja siksi myös konkretia jää puuttumaan ja kansallisten toimenpiteiden varaan.

Valiokunta katsoo, että keskeisiä tavoitteita, jotka tulee ottaa huomioon kaikissa strategioissa, myös kasvustrategioissa, ovat ilmastonmuutoksen hillitsemisen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämisen tavoite. Näiden valtavirtaistaminen eli sisällyttäminen tehokkaasti yhtenä keskeisenä elementtinä kaikkiin strategian osiin on välttämätöntä. Kestävää kasvua tulee siten kyetä määrittämään myös näiden tavoitteiden kautta.

Valiokunta yhtyy komission näkemykseen siitä, että EU:n on osoitettava johtajuutta toteuttamalla konkreettisia toimia, joiden avulla Euroopasta tulee ilmastoystävällisin alue maailmassa. Strategiassa tyydytään kuitenkin esittämään tavoitteet, joihin EU on jo sitoutunut. Strategiassa viitataan siten EU:n sitoutumiseen vähentämään päästöjä 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasoihin nähden sekä vähennystavoitteen nostamiseen 30 prosenttiin, jos muut suuret taloudet suostuvat antamaan oman kohtuullisen panoksensa maailmanlaajuisiin toimiin. Eurooppa 2020 -strategiassa tavoitteena on löytää älykkäitä ratkaisuja, joista on hyötyä paitsi ilmastolle myös energian varmuudelle ja työllisyydelle, mutta konkreettisempia polkuja tähän tavoitteeseen hahmotellaan vasta myöhemmin.

Valiokunta pitää mainittuja lähtökohtia tosiasiaina, joilla ei ole strategiassa erityistä arvoa, koska niihin sitoutumisesta on jo tehty päätökset. Valiokunta katsoo, että strategiassa tulee ottaa strategiseksi tavoitteeksi kunnianhimoisempi päästöjen vähentäminen. Myös biodiversiteetinäkökulma tulee sisällyttää strategian peruslähtökohtiin samaan tapaan kuin ilmastonmuutoksen hillitseminen. Valiokunta korostaa, että kunnianhimoiset tavoitteet ovat perusteltuja myös kilpailukyky- ja työllisyysnäkökulmasta.

YK:n ympäristöohjelman UNEPin alainen puhtaan energian julkisten rahoittajien verkosto (Sustainable Energy Finance Alliance) on teettä-

nyt vuonna 2009 selvityksen "Why Clean Energy Public Investment Makes Economic Sense — The Evidence Base". Tavoitteena oli selvittää, miten tehokkaasti julkiset panostukset uusiutuvaan energiaan, energiatehokkuuteen ja muihin päästöjä vähentäviin toimenpiteisiin luovat talouskasvua ja työpaikkoja. UNEPin raportin lopputuloksen mukaan julkiset tuet ja investoinnit mm. uusiutuvaan energiaan ja energiatehokkuuteen vauhdittavat talouskasvua ja työpaikkojen syntymistä positiivisten ympäristövaikutusten lisäksi. Laajan analyysin mukaan ekologisesti kestävä kasvua tukevat ohjelmat ovat rahapanostusta kohden tehokkaampia työpaikkojen luomisessa kuin perinteisemmät julkiset investoinnit (esim. teiden rakentaminen). Lisäksi saman selvityksen mukaan energiatehokkuutta ja uusiutuvaa energiaa lisäävät julkiset panostukset työllistävät merkittävästi enemmän kuin perinteiset talouden elvytyskeinot. Varsinkin energiatehokkuuteen tähtäävät julkiset panostukset ovat erityisen kustannustehokkaita.

Valiokunta korostaa lisäksi, että ilmastonmuutoksen hillitsemisen tavoitteen saavuttamiseksi on tärkeää, että päästökehityksen suunta pystytään kääntämään mahdollisimman nopeasti. Sir Nicholas Sternin vuonna 2006 julkaiseman raportin mukaan ilmastonmuutoksen pysäyttäminen maksaa noin prosentin maailman bruttokansantuotteesta, mutta viive kehityksen kääntämisessä aiheuttaa sen, että ilmastonmuutoksen hinta nousee moninkertaiseksi, jopa 5—20 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Sternin raportin tapaan on parhaillaan valmis teillä myös selvitys biodiversiteetin taloudellisesta merkityksestä ihmiskunnalle biodiversiteetin tuottamien ns. ekosysteemipalvelujen kautta. Komission tukemassa tutkimushankkeessa (TEEB — The Economics of Ecosystems and Biodiversity) pyritään arvioimaan biodiversiteetin taloudellista merkitystä. Tulokset julkaistaan seuraavassa YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolikokouksessa Japanissa lokakuussa 2010. Tutkimuksessa tarkastellaan ekosysteemien ja biologisen monimuotoisuuden taloudellisia näkökohtia. On ilmeistä, että luonnon köyhymisellä on suoria taloudellisia vaikutuksia,

joita on aliarvioitu merkittävästi. Siksi myös biologisella monimuotoisuudella ja ekosysteemipalveluilla tulee olla keskeinen merkitys myös talousstrategioissa, joiden tavoitteena on edistää kasvua ja vaurautta.

Valiokunta korostaa edelliseen viitaten, että strategiassakin tulee tunnistaa tarve seurata bruttokansantuotteen rinnalla myös muita kehitysindeksiteoreita. Tarvitaan muita indikaattoreita bruttokansantuotteen rinnalle, jotta saadaan täsmällisempi kuva vaurauden ja hyvinvoinnin ympäristöllisten, taloudellisten ja yhteiskunnallisten näkökohtien välisistä yhteyksistä. Tähän tähtäävä työ on jo alkanut. Myös kestävä kehityksen indikaattorityö on käynnistynyt, ja tätä työtä tulee jatkaa ja kehittää tarpeisiin vastaamiseksi.

Valiokunta tukee strategian näkemystä siitä, että jäsenvaltioiden tulisi siirtyä työn verottamisesta ympäristöverotuksen suuntaan. Ympäristön kannalta haitallisten tuotteiden ja palveluiden hintaan tulisi sisällyttää tämä kuormitus ja siten tukea kestävä kulutusta ja tuotantoa. Jäsenvaltiot eivät kuitenkaan voi tehdä tätä sisämarkkinoilla yksin, vaan ympäristökuormituk-

sen huomioon ottaminen edellyttää käytännössä EU:n koordinoitua. Kestävemmän kulutuksen ja tuotannon edistäminen on yksi keskeisistä haasteista. Valiokunta painottaa erityisesti EU:n tavoitetta purkaa täydellisesti talouskasvun ja ympäristön pilaantumisen välinen yhteys, jotta ekosysteemien sietokyvyn rajoissa pysyminen on mahdollista. Resurssitehokkaassa taloudessa tuetaan erityisesti toimenpiteitä, joilla edistetään materiaalien käytön vähentämistä ja rohkaistaan niiden uudelleenkäyttöä ja kierrätystä sekä kannustetaan uusiutuvien raaka-aineiden kestävämpään käyttöön. Kestävä kulutus ja tuotanto sekä resursseiltaan tehokas talous ovatkin olennaisia tekijöitä myös talouden kestävyiden ja kilpailukykyyn kannalta.

Lausunto

Lausuntonaan ympäristövaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 23 päivänä maaliskuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

vpj. Pentti Tiisanen /vas
jäs. Timo Heinonen /kok
Rakel Hiltunen /sd
Timo Juurikkala /vihr
Antti Kaikkonen /kesk
Timo Kaunisto /kesk

Timo Korhonen /kesk
Merja Kuusisto /sd
Sanna Perkiö /kok
Anne-Mari Virolainen /kok
vjäs. Anne Kalmari /kesk
Kari Kärkkäinen /kd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.